

שיר על מצוות תפילין

אליעזר טויק

שפתיים ישבחו ויביעו שירה

יניחם השומר על צחות גִּשְׁמוֹ¹¹וידברו במצות טוטפות היקרה¹ויהי ה' א-להיו עמו¹²עטרה על ראש איש ישראל²¹אחר עיטוף בעיצית יניחם באימה¹³וגם ידו ירים אל א-ל³¹ויזהר מלהתעכב עד שקיעת החמה¹⁴

בתוכן ארבע פרשיות

בפרט ידקדק בקריאת שְׁחָרִים

שמע, קדש ושתי הוויות⁴להציל עצמו מעדות שקרים¹⁵

ביד כתיבתם יחד נקבעה

יונחו על זרוע ממלאכה נגרעת

ובראש ייפרדו לראשים ארבעה⁵ולדעת אחרת הכתיבה היא מודעת¹⁶

ביד כהה שורות כמספר קני מנורה

יקדים הנחה כנגד הלב להיות

ובין העיניים כלשכות עזרה⁶ואחר יקבע בין עיניו צופיות¹⁷בסיני צורת ריבוען נאמרה⁷

יזכור בהנחתן מעשי נפלאות

ויש מוסיפים אף מצות השחרה⁸בהיגאל ממערים לבבות נכאות¹⁸ייקשרו בקווצות תלתלים שחורים⁹ורוחבן כאורך גרגירי שעורים¹⁰

¹⁰ שולחן ערוך אורח חיים סימן כז סעיף יא: "...רוחב הרצועות של יד ושל ראש, כאורך שעורה לפחות..."

¹¹ שבת דף מט עמוד א: "אמר רבי ינאי: תפילין צריכין גוף נקי..."

¹² תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ו עמוד א: "דכתיב: וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ותניא, רבי אליעזר הגדול אומר: אלו תפילין שבראש."

¹³ שולחן ערוך אורח חיים סימן כה סעיף יג: "אחר שלבש טלית מצויץ יניח תפלין, שמעלין בקודש..."

¹⁴ משנה ברורה סימן ל ס"ק ג: "ובין השמשות מדברי המג"א משמע דמותר לכתחלה להניח אבל בפמ"ג מסתפק בזה אם לא שלא קיים עדיין מצות תפילין באותו יום דאז יניחם בין השמשות"

¹⁵ תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יד עמוד ב: "אמר עולא: כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין - כאילו מעיד עדות שקר בעצמו."

לגבי תפילין בקריאת שמע של ערבית, ראה שו"ת הלכות קטנות א, רנח.

¹⁶ שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילין סימן כז סעיף ו: "ואם כותב בימינו, ושאר כל מעשיו עושה בשמאלו, או כותב בשמאלו ושאר כל מעשיו עושה בימין, י"א שיניח תפילין ביד שתש כח, דבעינן יד כהה, וי"א שהיד שכותב בה היא חשובה ימין לענין זה ומניח תפילין ביד שכנגדה. (הגה: והכי נהוג)."

¹⁷ שולחן ערוך אורח חיים סימן כה סעיף ה: "ויניח של יד תחלה... ואח"כ יניח של ראש..."

¹ מגילה דף טז עמוד ב: "ויקר - אלו תפילין."

² שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילין סימן כה סעיף ג: "הרא"ש היה מסדר הברכות עד עוטר ישראל בתפארה, ואז היה מניח תפילין ומברך עוטר ישראל בתפארה."

³ תפילין של יד מעלות ומקדשות את המעשים שלו. יש כאן שינוי של הפסוק "הרימותי ידי אל ה'".

⁴ פרשיות "והיה כי יביאך" ו"והיה אם שמוע" נקראות בלשון הראשונים "הוויות". לדוגמה: ראה תוספות מסכת מנחות דף לד עמוד ב ד"ה והקורא.

⁵ בתפילין של יד יש קלף אחד, ובתפילין של ראש יש 4 קלפים נפרדים. נהגים שבפרשיות התפילין של יד יש 7 שורות, ובפרשיות התפילין של ראש יש 4 שורות. (שולחן ערוך אורח חיים סימן לה)

⁷ ריבוע התפילין הלכה למשה מסיני (מגילה דף כד עמוד ב). י"א שבתי התפילין צריכים להיות שחורים הל"מ.

⁹ הכוונה לרצועות התפילין. בכתבי האר"י הפסוק "שחורות כעורב" מרמז לרצועות התפילין. (ראה בן איש חי שנה א חיי שרה ד)

ישמור עצמו מכל מחצעים¹⁹

יפקח עיניו ובל יעצים²⁰

מן האחד השתיים טובות

אך זו את זו אינן מעכבות²¹

יעיין ויזהר מהיפוך רצועה

ואם ייכשל סעודתו נגרעה²²

בחליצתן לשון ברכה לא יערב

שלא כיושבי ארץ מערב²³

בשבת וחג הנחתן לא יאות

עיצומו של יום לנו לאות²⁴

◀♦>(●)◀♦>(●)◀♦>(●)◀♦>

אותותיך עשיתי ממותר בבית בליעה²⁵

הצליחני והעמח לי קרן ישועה.

¹⁸ שולחן ערוך אורח חיים סימן כה סעיף ה: "יכוין בהנחתם שצונו הקדוש ברוך הוא להניח ארבע פרשיות אלו שיש בהם יחוד שמו ויציאת מצרים על הזרוע כנגד הלב, ועל הראש כנגד המוח, כדי שזכור נסים ונפלאות שעשה עמנו, שהם מורים על יחודו, ואשר לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו..."

¹⁹ זהירות מחציצה. על פי הפסוק "מקול מחצצים בין משאבים".
²⁰ איסור שינה בתפילין.

²¹ מסכת מנחות פרק ד משנה א: "תפלה של יד אינה מעכבת של ראש ושל ראש אינה מעכבת של יד".

²² שולחן ערוך אורח חיים סימן כז סעיף יא: "צריך שיהיה השחור שברצועות לצד חוץ ולא יתהפכו, בין של יד בין של ראש".
משנה ברורה שם ס"ק לח: "ואם נתהפכו מדת חסידות הוא להתענות או לפדות בצדקה"

²³ ברכות דף מד עמוד ב: "לבני מערבא דבתר דמסלקי תפילייהו מברכי אשר קדשנו במצותיו וצונו לשמור חקיו".
תוס' שם: "ואנן לא עבדינן כבני מערבא".

²⁴ מנחות דף לו עמוד ב: "תניא, ר' עקיבא אומר: יכול יניח אדם תפילין בשבתות ובימים טובים? ת"ל: והיה לאות על ידך ולטוטפת בין עיניך, מי שצריכין אות, יצאו שבתות וימים טובים שהן גופן אות...".

²⁵ שבת דף כח עמוד ב: "תפילין בהדיא כתיב בהו למען תהיה תורת ה' בפיך - מן המותר בפיך."